# (બિમાર)-માંદાઓને મદદ

અને

# જોવા જનારે કેમ વર્તવું

તે વિષે.


લેખક:-

સ્વ. વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢિયાર.

ઠે. કાલબાદેવી રોડ-મુંબાઇ.



છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

હરિભાઈ દલપતરામ પટેલ.

ઠે. શહાપુર-અમદાવાદ.

સોલ અજન્ટ:-

હરગોવનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

ઠે. પાનકોર નાકા-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત ૨૫૦૦.

સંવત ૧૯૭૬. સને ૧૯૨૦.

કિંમત રૂ. ૦-૧-૦.

અમદાવાદ શાહપુર વનમાળીવાંકાની પોળમાં હરિભાઈ
દલપતરામે પોતાના "ગ્રન્થોદય" પ્રેસમાં છાપી.

# ( બીમાર )—માંદાઓને મદદ

અને

# જોવા જનારે કેમ વર્તવું તે વિષે.

## મંદવાડ વખતે ધીરજ તથા શાન્તિ રાખવા વિષે.

### ભાગ પહેલો.

ઘણાએ બિમાર માણસોને કોઇ મદદ કરનાર હોતું નથી, પણ તમારે માટે કેટલી બધી તજવીજ થાય છે? તેનો તો જરા વિચાર કરો.

આ જગતમાં એવા ઘણાએ કંગાલ માણસો છે કે, જેઓને રહેવા માટે ઘર નથી, પહેરવાને લૂગડાં નથી, ખાવાને અન્ન નથી, અને પાણી પીવા માટે લોટો કે વાટકો પણ નથી એટલુંજ નહિ, પણ તેઓ જ્યારે બિમાર પડે ત્યારે તેને સુવાનું ઠેકાણું નથી. તેને કોઈ દવા આપનાર નથી. તેની કોઈ સારવાર કરનાર નથી, અને તને કેમ છે એમ કોઈ ખબર પૂછનાર કે દિલાસો દેનાર પણ નથી. એવા માણસોને જ્યારે ટાઢ ચ્હડી હોય ત્યારે તેઓની પાસે ઓઢવા માટે કાંઈ હોતું નથી. ભૂખ લાગી હોય ત્યારે ખાવાનું મળતું નથી. અને તાવને લીધે પાણીની ધખ લાગતી હોય ત્યારે પાણી પીવા પણ મળતું નથી, અને તેમ છતાં એ બધાં દુ:ખો તેઓ ખમ્યા કરે છે. હવે એક તરફ એવા

લોકોની સ્થિતિ જુઓ, અને બીજી તરફ તમારી સ્થિતિ જુઓ. ઇશ્વરની કૃપાથી તમારા મંદવાડ વખતે તમારે માટે કેટલી બધી તજવીજ રહે છે તે જુઓ! તમારે માટે દવાની કેવી સારી સગવડ છે, તમોને કેવા સારા ડાકટરોની મદદ છે, તમારા કુટુંબનાં માણસો તથા તમારા મિત્રો તમારે માટે કેટલી બધી કાળજી રાખે છે, અને ઓઢવા માટે, પાથરવા માટે, પહેરવા માટે ને રહેવા માટે મકાનની તમને કેટલી બધી સગવડો છે? એ જરા જુઓ તો ખરા! શું આ બધાં તમારા મંદવાડનાં દુઃખોને ઓછાં કરનારાં સાધનો નથી? અને આટલી બધી સગવડો છે એ શું તમારી ઉપર ઇશ્વરની દયા નથી? માટે આ બધું જોઇને એમ વિચાર કરતાં શીખો કે, અમે કેવા ભાગ્યશાળી છીએ કે, અમને મંદવાડનાં દુઃખો વખતે દિલાસો લેવા માટે તથા એ દુઃખો ઓછાં કરવા માટે આટલાં બધાં સાધનો છે. અને બીજા લાખો માણસોને આવે વખતે ઉપયોગી થાય તેવાં કાંઈ પણ સાધનો નથી. માટે મારી ઉપર ઇશ્વરની કૃપા છે, તે કૃપાનો મારે લાભ લેવો જોઇએ; અને આ મંદવાડ વખતે શાન્તિ રાખવી જોઇએ, એમ સમજીને પોતાના જીવને શાન્તિમાં રાખતાં શીખવું જોઇએ.

બંધુઓ! મંદવાડ વખતે દિલાસો લેવાના તથા શાન્તિ રાખવાનાં આવા અનેક ઉપાયો છે તેમાંથી જે ઉપાય તમને ઠીક લાગે તે પકડી લેજો, અને તે પ્રમાણે વિચારી વર્તીને મંદવાડનાં દુઃખો વખતે ધીરજ રાખજો, તથા શાન્તિ રાખજો; એજ અમારી ભલામણ છે. કારણ કે એવે વખતે

શાન્તિ રાખવાથી ભગવાન બહુ રાજી થાય છે, અને ભક્તિ શોભી ઉઠે છે એવે વખતે શાન્તિ રાખવાથી જીંદગીની સાર્થકતા થાય છે, અને એવે વખતે શાન્તિ રાખવાથી મોક્ષનાં સુખો ભોગવી શકાય છે. માટે એવા કસોટીના વખતે શાન્તિ રાખજો; અને એ મંદવાડની આકરી પરીક્ષામાં પાસ થજો; એજ અમારી વિનંતિ છે, અને પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તમોને એવે વખતે સાચી શાન્તિ રાખવાનું અંતરમાંથી બળ આપે એમ અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ, અને આશા રાખીએ છીએ કે, તમે પણ જો અમારી એ પ્રાર્થનામાં સામેલ થશો તો તમને જરૂર એવું બળ પ્રાપ્ત થશે. એટલે એવે વખતે તમે ધીરજ રાખી શકશો, અને શાન્તિમાં રહી શકશો.

તમે બહુ દિલગીર થાઓ તેથી કાંઈ તમારો મંદવાડ મટી જાય તેમ નથી, પણ દિલગીર થવાથી તો ઉલટો મંદવાડ વધે છે.

ઘણાં માણસો એવાં હોય છે કે, તેઓને જેટલો રોગ થયો હોય તે કરતાં વધારે વધારે દરદ બતાવ્યા કરે છે, અને પોતાને મંદવાડને લીધે જેટલું દુઃખ થતું હોય તે કરતાં ઘણું વધારે વધારે દુઃખ બતાવ્યા કરે છે. પણ યાદ રાખજો કે એમ કરવું એ ઘણુંજ ખોટું છે. કારણ કે, મંદવાડનો અફસોસ કર્યા કરવાથી કાંઈ મંદવાડ મટતો નથી, તેમજ મંદવાડની સામે થવાથી પણ કાંઈ મંદવાડ મટતો નથી, પણ એમ કરવાથી તો ઉલટો મંદવાડ વધતો જાય છે. આ વાત બહુ ચોકખી રીતે સમજાવવા માટે એક

સંત કહેતા હતા કે:-

કોઈ માણસને એક વાડમાંથી કાંટો વાગ્યો તેથી તેને બહુ દુ:ખ થવા લાગ્યું અને એ દુ:ખને લીધે તેને તે કાંટાની વાડ ઉપર બહુ ગુસ્સો ચ્હડયો તેથી તે કાંટાની વાડમાં પોતાના પગ પછાડવા મંડયો. પણ એમ કરવાથી પરિણામ શું થયું ? એજ કે ઉલટા તેને બીજા વધારે કાંટા વાગ્યા. કારણ કે કાંટાની વાડને જોરથી લાત મારવાથી એ વાડ કાંઇ ત્યાંથી ખસી જાય નહિ; પણ તેમાં લાત મારનારનેજ હેરાન થવું પડે, તેમજ યાદ રાખજો કે, જે માણસો મંદવાડનાં દુ:ખની સામે થાય છે, એ દુ:ખથી કાયર થઇ જાય છે અને બીજા સહુની આગળ એ દુ:ખનાંજ રોદણાં રોયા કરે છે તેઓનું દુ:ખ ઉલટું વધતું જાય છે, અને તેથી દિનપ્રતિદિન તેઓની ઉલટી વધારે વધારે ખરાબી થતી જાય છે એમ ન થાય માટે એ કાંટાની વાડમાં પાટુ નહિ મારતાં જો કાંટો પોતાને વાગી ગયો હોય તે કાંટો ધીરજથી કાઢી નાંખવાની કોશિશ કરવી જોઇએ, તેમજ મંદવાડ મટે તેવા ઉપાયો કરવા જોઇએ, પણ મંદવાડ મટાડવા માટે કાંઈ મંદવાડ વધે તેવા ઉપાયો ન કરવા જોઇએ, અને દિલગીર થવાથી, કાયર થવાથી, તથા હિંમત હારી જવાથી મંદવાડ ઉલટો વધતો જાય છે. માટે મંદવાડ જેવા વખતે તો ખાસ ચાહીને ધીરજ રાખતાં શીખવું જોઇએ, કારણ કે વૈદક શાસ્ત્રનો એ સત્ય સિદ્ધાંત છે કે, જે દરદી શાન્તિમાં રહી શકે છે, અને પોતાના મગજનું સમતોલનપણું સાચવી શકે છે તે દરદીને જલદી આરામ થાય છે, અને જે દરદી

વાતવાતમાં ઉશ્કેરાઈ જાય છે, જે દરદી પોતાના મંદવાડથી નિરાશ થઈને હિંમત હારી જાય છે, અને જે દરદી પોતાના દરદ માટે અતિશય દિલગીર થયા કરે છે તે દરદીઓને સાજા થતાં બહુ વાર લાગે છે; પણ જે ધીરજવાળા ને શાન્ત સ્વભાવવાળા દરદીઓ હોય તેઓને બહુ જલદી ફાયદો થાય છે. માટે મંદવાડ વખતે મનને શાન્ત રાખતાં શીખો, મનને શાન્ત રાખતાં શીખો, એ અનુભવી વૈદ્યોની ને સાચા સંતોની સલાહ છે. આપણે બધી વાતમાં બહુજ પક્કા પણ મંદવાડમાં સાવ કાચા એમ કાં?

અસલના વખતમાં સ્પાર્ટન નામે એક જાતના બહુ બહાદુર લોકો હતા. તે લોકો લડવામાં એવા બહાદુર હતા કે તેની બહાદુરી જોઈને દુનિયાના બીજા બધા લોકો બહુ અજબ થતા હતા. મરવું એતો તેમને મન કાંઈ હીસાબ-માંજ નહોતું. તેમજ ભૂખ્યું રહેવું પડે, પહાડો ચ્હડવા પડે, બરફોનાં તોફાન ખમવાં પડે, અને અતિશય ગરમી ખમવી પડે, એની પણ તેઓને દરકાર ન્હોતી. મતલબ કે બહા-દૂરીને ખાતર તથા પોતાનાં દુશ્મનોનો નાશ કરવાને ખાતર તેઓ અનેક જાતનાં દુ:ખો ખમી શકતા હતા. પણ એ લોકો જ્યારે માંદા પડે ત્યારે નાનાં છોકરાંની પેઠે ખુલ્લો સાદ મૂકીને રોતા હતા. અને જો થોડાક પણ મંદવાડ આવી પડે તો તેઓ તેથી બહુજ કાયર થઈ જતા હતા. તેમજ આપણે સહુ ધંધા રોજગારનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ, કડક મિજાજના શેઠનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ. સ્ત્રીઓનાં અજ્ઞાનપણાંને લીધે કુટુંબમાં કલેશ ચાલ્યા કરે છે તે કુટુંબ

કલેશનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ, ગરીબાઈનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ, દુશ્મનોનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ; અને સાચે-સાચું દુ:ખ ન હોય ત્યાં પણ કલ્પનામાંથી દુ:ખને ઉભું કરી દઇએ છીએ, અને તે દુખ ભોગવ્યા કરીએ છીએ. આવી રીતે આપણે ઘણી જાતનાં દુ:ખો ભોગવીએ છીએ, અને એ બધું ભોગવતી વખત બહુ હુશીઆરી રાખીએ છીએ, પણ જ્યારે મંદવાડનું દુ:ખ આવી પડે ત્યારે આપણી બધી ચતુરાઈ ચાલી જાય છે. જ્યારે મંદવાડનું દુ:ખ આવી પડે ત્યારે આપણું બધું ડહાપણ ગુમ થઈ જાય છે, અને જ્યારે મંદવાડનું દુ:ખ આવી પડે ત્યારે આપણું બધું જ્ઞાન ને આપણી બધી ભક્તિ સાવ હવામાં ઉડી જાય છે, અને આપણે બીજી બધી વાતમાં બહુ પક્કા છીએ પણ આપણી એ પક્કાઈ આપણા મંદવાડ વખતે આપણને કાંઇ પણ કામ લાગતી નથી. એ વખતે તો આપણે ઢીલાઢફ બની જઈએ છીએ, ને અતિશય અફસોસ કર્યા કરીએ છીએ. પણ રોગ-માંથી બચવાનો, ભવિષ્યની જીંદગીમાં સુખી થવાનો, અને મોતને પણ આનંદરૂપ બનાવવાનો ખરો ઉપાય તો એ છે કે, જેમ આપણે બીજી ઘણી વાતોમાં બહુ પક્કા છીએ તેમજ મંદવાડ વખતે પણ મજબૂતાઈ રાખતાં શીખવું જોઈએ અને મંદવાડ વખતે પણ શાન્તિમાં રહેતાં શીખવું જોઇએ.

મંદવાડની બાબતમાં આપણી હમણાંની સ્થિતિ કેવી છે એ વાત બરોબર રીતે સમજાવવા માટે એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા હતા કે, મંદવાડની બાબતમાં આપણી

સ્થિતિ ગરડીયા બળદના જેવી છે. એવા ગરડીયા આળસુ બળદોને જ્યારે નીચાણમાં ઉતરવાનું હોય છે ત્યારે તેઓ બહુ ઝપાટાબંધ દોડયા જાય છે. પણ જ્યારે ઢોળાવ ઉપર ચઢવાનું હોય છે ત્યારે તેઓ જરાએ આગળ વધી શકતા નથી. એ વખતે તેઓ બેસી જાય છે અને મુદલ ચાલી શકતા નથી તેમજ જ્યારે સુખનો વખત હોય છે ત્યારે આપણે પણ ફુલાઈ જઇએ છીએ અને મોજમજામાં તથા ઠઠ્ઠા મશ્કરી કર્યા કરવામાં પડયા રહીએ છીએ. એવા નીચાણના રસ્તામાં ઢળી પડતાં એવા નીચાણના રસ્તામાં દોડયા જતાં આપણને બહુ આવડે છે, પણ જ્યારે ટેકરી-વાળો ચઢાણનો રસ્તો આવે એટલે કે મંદવાડનાં દુ:ખો ભોગવવાનો વખત આવે ત્યારે આપણે ગરડીયા બળદ જેવા બની જઇએ છીએ. એ વખતે એ રસ્તામાં આપણે ચાલી શકતા નથી એટલુંજ નહિ પણ જ્યારે મંદવાડના દુ:ખનો વખત આવી પડે ત્યારે હિંમત હારી જઇએ છીએ, ને અફસોસ કર્યા કરીએ છીએ. પણ યાદ રાખજો કે એમ કરવું એ બહુજ ખોટું છે. એમ કરવું એ એક જાતની નાલાયકી છે. એમ કરવું એ ધર્મના બળની ખામી છે. એમ કરવું એ સાચા જ્ઞાનની ખામી છે, અને એમ કરવું એ મનની નબળાઇ છે, માટે એવી ખરાબીઓમાં નહિ પડયા રહેતાં મંદવાડ વખતે ઉલટી વધારે હિંમત રાખવી જોઇએ, વધારે શાન્તિ રાખવી જોઇએ, તથા એ વખતે તો ઉલટા વધારે ભક્તિભાવવાળા થવું જોઇએ અને જ્યારે એમ કરી શકાય ત્યારેજ ખરી ખુબી કહેવાય, ને ત્યારેજ ખરો

ધર્મ પાળ્યો કહેવાય. માટે બંધુઓ! મંદવાડ વખતે મજબૂતી રાખતાં શીખો મંદવાડ વખતે મજબૂતી રાખતાં શીખો.

# મંદવાડ વખતે ધીરજ તથા શાંતિ રાખવા વિષે.

## ભાગ બીજો.

### મંદવાડથી થતા મોટા લાભો.

બંધુઓ! તમને એમ લાગશે કે આ વળી નવી વાત શું કહો છો? મંદવાડથી થતા મોટા લાભો? એ બનેજ કેમ? મંદવાડમાં તે વળી શું લાભ હોય? આમ કેટલાક માણસોને લાગે છે, પણ જે પ્રભુના વ્હાલા ભગતો છે તેઓ કહે છે કે—મંદવાડ આવવાથી બહુજ મ્હોટો લાભ થાય છે. કારણ કે ઘણા જીવોને મંદવાડ આપીને પ્રભુ પોતાની તરફ ખેંચે છે. કારણ કે ઘણાં માણસો એવાં હોય છે કે, તેઓ સુખના વખતમાં સુધરી શકતાં નથી, અને પ્રભુ તરફ વળી શકતાં નથી, પણ ઉલટા દિન પ્રતિદિન વધારે વધારે માયામાં બંધાતા જાય છે, ને પોતાના પેદા કરનાર પરમકૃપાળુ પરમાત્માને ભૂલતા જાય છે. આવા મોહવાદી સંસારીઓ નરકમાં ન જાય તે સારૂ તેની ઉપર દયા કરીને પ્રભુ તેઓને મંદવાડ આપે છે, અને થોડાક દિવસ તેઓની ભૂખ તરસ ખેંચી લેય છે. તેઓનું વાંચવું ગાવું છોડાવી દેય છે, તેઓની હલકી જાતની મશ્કરીને પારકી પંચાત છોડાવી દેય છે. અને તેઓની ચાલવાની બોલવાની તથા જોવાની વગેરે શક્તિઓ થોડા વખત તેની પાસેથી ખેંચી લેય છે તેથી તે

રોગી માણુસ કાયર થઇ જાય છે, અને સુખથી તથા વૈભવથી જે બાબત ન સમજ્યો તે બાબત મંદવાડના દુઃખથી સમજી જાય છે. કારણુ કે દયાળુ પ્રભુ જ્યારે જોય છે કે, આ માણુસને જે સુખ આપ્યું તેનો લાભ લેતાં તેને આવડતો નથી, આ માણુસ ગુરૂઓથી સમજતો નથી, અને આ માણુસ શાસ્ત્રોથી પણુ સમજતો નથી, ત્યારે પછી તેને જગાડવા સારૂ તે મંદવાડ મોકલે છે, એટલે મંદવાડના દુઃખથી તે તુરતજ જાગી જાય છે, અને પ્રભુ તરફ વળી જાય છે, એટલે નરકના મહા ભયંકર દુઃખમાંથી તે બચી જાય છે. આવી રીતે નરકના મહા ભયંકર દુઃખોમાંથી બચાવવા સારૂ અને જીવને પ્રભુ તરફ વાળવા સારૂ થોડો વખત મંદવાડથી દિલગીર થઈ જવું નહિ, મંદવાડથી હિંમત હારી જવી નહિ, અને મંદવાડનો અફસોસ કર્યા કરવો નહિ, પણુ મંદવાડને વખતે ખાત્રીપૂર્વક એમ સમજવું કે, મોટા દુઃખમાંથી બચાવી લેવા માટેજ અમારી ઉપર આ નાનકડું દુઃખ આવેલું છે. શૂળીનું સંકટ સોયથી પતાવી દેવા માટેજ આ મંદવાડ આવેલો છે. માટે મંદવાડ વખતે તો મારે ઉલટો પ્રભુનો વધારે ઉપકાર માનવો જોઇએ, અને હમણાં પથારીમાં પડયું રહેવું પડે છે ને બીજું કાંઈ કામકાજ થઈ શકતું નથી માટે પ્રભુના પવિત્ર નામનું સ્મરણુ કર્યા કરવું જોઇએ, એટલે મંદવાડ જલદીથી મટી જાય છે, અને જેટલો વખત પ્રભુમાં મન રોકાએલું રહે છે તેટલો વખત મંદવાડના દુઃખમાંથી બચી શકાય છે ને શાન્તિમાં રહી શકાય છે.

બંધુઓ ! હવે વિચાર કરો કે જીવ પ્રભુ તરફ વળે અને નરકના દુઃખમાંથો બચે એ કરતાં વધારે લાભ બીજો કયો ? અને એવા મહાન્ લાભો મંદવાડને લીધે થાય છે. માટે હરિજનો મંદવાડમાં પણ ઈશ્વરની કૃપા સમજે છે. કારણ કે આ જગત્માં બીજી અનેક વસ્તુઓ તરફ માણસ ખેંચાય છે, પણ પ્રભુ તરફ ખેંચાવું એ તો જેનાં ધન્ય-ભાગ્ય હોય તેનાથીજ બની શકે છે. કારણ કે આપણે જોઇએ છીએ કે, ઘણાંએ માણસોને ઘણી જાતની સગવડો હોય છે. ઘણાં માણસો પાસે ઘણું ધન હોય છે, ઘણાં માણસો પાસે મોટા મોટા અધિકાર હોય છે, ઘણાં માણ-સોના શરીરમાં ઘણું બળ હોય છે, ઘણાં માણસોની બુદ્ધિ બહુ તીવ્ર હોય છે, ઘણાં માણસોમાં કોઈ કોઈ જાતની બહુ અદભૂત શક્તિ હોય છે અને ઘણાં માણસોમાં ઘણી જાતના ગુણ હોય છે, છતાં પણ એ બધાં સાધનો વડે પણ તેઓ પ્રભુ તરફ વળી શકતા નથી. પણ મંદવાડ એ એક એવું સાધન છે કે જે તુરતજ જીવને પ્રભુ તરફ વાળે છે, અને જીવ પ્રભુ તરફ વળે એ કરતાં વધારે મોટો લાભ બીજો કયો ? માટે સંતો કહે છે કે, મંદવાડમાં બહુજ મોટા લાભો રહેલા છે. કારણ કે, મંદવાડ વખતે જીવ પ્રભુ તરફ વળી શકે છે. કદિ કોઇ માણસને આખી પૃથ્વીનું રાજ્ય મળે તો પણ શું ? કદિ કોઈ માણસ લાખો માણ-સોને જીતી લે એવો મહા બળવાન્ હોય તો પણ શું ? કદિ કોઈ માણસ પાસે કુબેર ભંડારીના જેટલું ધન હોય તો પણ શું ? કદિ કોઇ માણસ જગતમાં ઉથલપાથલ કર-

નારી મહાન શોધો કરી શકે તો પણ શું? કદિ કોઇ માણસ આકાશમાં ઉડવાની શક્તિ મેળવી લે તો પણ શું? કદિ કોઈ માણુસ પૃથ્વીના પેટમાં પડેલો બધો ખજાનો કાઢી લે તો પણ શું? અને કદિ કોઇ માણુસ આ જગતમાં સહુથી મોટામાં મોટો માણુસ થઈ પડે તો પણ શું? એ બધી વસ્તુઓ તો બહુજ સહેલી છે, પણ અનંત બ્રહ્માંડના નાથની તરફ ખેંચાવું ને તેના સાચા ભક્ત બનવું એજ સહુથી મુશ્કેલમાં મુશ્કેલ વાત છે, અને એજ સહુથી મોટામાં મોટી વાત છે. કારણુ કે જગત્‌ના ગમે એટલા વૈભવો હોય, તેમ છતાં જો જીવ નરકમાં જાય તો એ બધા વૈભવો શું કામના? બહુ મોટા વૈભવો છતાં પણુ જો પ્રભુની ઓળખાણુ ન થાય ને અંતરની શાન્તિ ન મળે તો એ બધું શું કામનું? અને યાદ રાખજો કે જીવ જ્યારે ઇશ્વર તરફ વળે ને તેના નિયમો પાળે ત્યારેજ તેની ઓળખાણુ થાય છે તથા તે પછીજ અંતરની શાન્તિ મળે છે, અને એ બધું સુખના વખતમાં કાંઈ સારી રીતે થઈ શકતું નથી. સુખના વખતમાં તો કોઇ મહા ભાગ્યશાળી માણુસ હોય તેજ પ્રભુ તરફ વળી શકે છે, પણુ દુઃખના વખતમાં તો ઘણાં માણુસોને પ્રભુ તરફ વળવાની ફરજ પડે છે. અને તેમાં પણુ મંદવાડનાં દુઃખ તો જરૂર જીવને પ્રભુ તરફ વાળે છે. માટે મંદવાડમાં મહાન્ લાભો રહેલા છે એમ સંતો કહે છે.

મંદવાડમાં મહાન્ લાભો રહેલા છે એમ હરિજનો કહે છે તેનું બીજું કારણુ એ છે કે, મંદવાડના દુઃખથી

ચેતી જઇને માંદો માણસ જો પ્રભુ તરફ વળી જાય તો તેના જીવને નરકનાં દુ:ખો ભોગવવાં પડતાં નથી. અને નરકનાં દુ:ખો ન ભોગવવાં પડે એ કેટલો બધો મહાન્ લાભ કહેવાય તે હમણાં આપણે જાણતાં નથી, પણ જો નરકનાં દુ:ખોનો આપણને ખરો ખ્યાલ હોય તો એ બાબત તુરતજ સમજાઈ જાય. માટે નરકનાં દુ:ખો પુરાણોમાં વર્ણવેલાં છે, તેમાં એમ કહેલું છે કે, એ વખતે પાણીની એટલી બધી તરસ લાગે છે કે જાણે આખો સમુદ્ર પી જાઉં, અને તેમ છતાં એ વખતે એક ટીપું પણ પાણી પીવા મળતું નથી. આ દુનિયામાં જે મોટામાં મોટો અગ્નિ કહેવાય છે તે પ્રલયકાળનો અગ્નિ છે, પણ એ પ્રલયકાળનો અગ્નિ પણ નરકના અગ્નિની આગળ કાંઈ બિસાતમાં નથી. યમના દૂતોના ચહેરાઓ ને તેના દેખાવો એવા ભયંકર હોય છે કે તે જોઇને બહાદૂરમાં બહાદૂર માણસની પણ છાતી ચીરાઇ જાય છે. માત્ર તેને જોવાથીજ અથવા તેનો ખ્યાલ આવવાથી જીવ કમકમી ઉઠે છે. એટલે તેની શિક્ષાનાં વર્ણનો સાંભળતાં અને તેનાં શિક્ષા કરવાનાં હથિયારો જોતાં શું અસર થાય ? તે સમજાવતાં અમને આવડતું નથી. આવાં નરકનાં મહાન્ દુ:ખોથી બચી જાય છે. આવો મહાન્ લાભ મંદવાડને લીધે થાય છે માટે સંતો કહે છે કે મંદવાડમાં પણ ઈશ્વરની કૃપા રહેલી છે. માટે મંદવાડથી દિલગીર થવું નહિ, મંદવાડથી નિરાશ થવું નહિ, અને મંદવાડથી કાયર થવું નહિ, પણ જેમ બને તેમ મંદવાડ વખતે અંતરમાં શાન્તિ રાખવી, અને પ્રભુ તરફ વળાય તેમ કરવું. એટલે બહુ જલદીથી મંદવાડ મટી જશે.

## મંદવાડને લીધે પાપથી બચી શકાય છે.

આપણે સહુ એમજ સમજીએ છીએ કે, મંદવાડમાં દુઃખજ રહેલું છે. પણ યાદ રાખજો કે—મંદવાડને લીધે પણ ઘણી જાતના ફાયદા થઈ જાય છે. તેમાં એક ખાસ લાભ એ છે કે, મંદવાડને લીધે એટલો વખત ઘણી જાતનાં પાપથી બચી શકાય છે. કારણ કે માણસ જ્યારે સાજા સમા હોય ને શરીરમાં બહુ જોર હોય ત્યારે તેઓને પાપ કરવાનું મન થાય છે. પણ જ્યારે મંદવાડ આવી પડે ત્યારે ઘણી જાતનાં પાપો સ્વાભાવિક રીતેજ થતાં નથી. અને બીજાં કોઇ ખાસ પાપો કરવાનું પણ એ વખતે મન થતું નથી. કારણ કે મંદવાડ વખતે જીવ ઢીલો બની જાય છે, બીકણ બની જાય છે, અધીરો બની જાય છે, અને હવે મારૂં શું થશે એવા ભયમાં પડી જાય છે, તથા તેને મોતનો ડર લાગે છે, એટલે તેને પાપ કરવાનું મન થતું નથી. પણ જેમ બને તેમ ધર્મનાં કામો કરવાનુંજ મન થાય છે. આવી રીતે જીવ પાપમાં ન જાય, એ મંદવાડમાં ખાસ ફાયદો છે. કારણ કે પાપ એ એવી ખરાબ વસ્તુ છે કે— તેની ખરાબીઓ માટે જેટલું કહીએ તેટલું થોડુંજ છે. એવા ભયંકર પાપમાંથી બચી શકાય છે માટે જે સાચા હરિજનો છે તેઓ તો મંદવાડને પણ સારો સમજે છે. કારણ કે બીજી કોઇ રીતે જે જાતનાં પાપથી ન બચી શકાતું હોય તે જાતનાં પાપથી મંદવાડને લીધે બચી શકાય છે. માટે મંદવાડને પણ તેઓ સારો સમજે છે. કારણ કે એવા હરિજનો એક છાબડામાં મંદવાડનાં દુઃખો મૂકે છે,

અને બીજા છાબડામાં પાપમાંથી જે નરકનાં દુઃખો ઉત્પન્ન થાય છે તે દુઃખોને મૂકે છે, અને પછી તેની સરખામણી કરે છે. ને પોતાના મનને સવાલ પૂછે છે કે, આ બન્ને પ્રકારનાં દુઃખમાં વધારે મોટું દુઃખ કયું છે ? ત્યારે તેઓને સમજાય છે કે, મંદવાડનાં દુઃખ એ તો બહુજ સાદાં છે, અને જરાક વારનાં છે, પણ જે પાપનાં દુઃખો છે તે દુઃખો તો અનંતકાળનાં છે, અને બહુજ ભયંકર છે. માટે પાપથી બચાય એ બહુજ મોટી વાત છે, અને મંદવાડના વખતમાં પાપથી બચી શકાય છે, માટે હરિજનોને મંદવાડમાં પણ ઈશ્વરના આશિર્વાદ દેખાય છે. આમ હોવાથી બંધુઓ ! મંદવાડમાં હમેશાં બધી જાતનાં દુઃખજ છે એમ સમજ્યા કરશો માં. પણ મંદવાડને લીધે પણ અનેક જાતના લાભ થાય છે, અને તેમાં પણ કેટલાક તો એવા મોટા લાભ હોય છે કે, મંદવાડ વગરની બીજી કોઇ સ્થિતિમાં એવા લાભો મળી શકેજ નહિ. માટે આ બધી હકીકતો જાણીને મંદવાડ વખતે ધીરજ રાખતાં શીખજો અને મંદવાડમાં પણ પ્રભુની કાંઈક દયા છે, એમ સમજી મંદવાડથી કાયર થઈ જશો માં, મંદવાડથી હિંમત હારી જશો માં, અને મંદવાડથી દુઃખી થયા કરશો માં, પણ મંદવાડના ફાયદાઓ સમજી મંદવાડ વખતે પણ શાન્તિમાં તથા આનંદમાં રહેતાં શીખજો એજ અમારી ભલામણ છે.

## મંદવાડ વખતે ધીરજ તથા શાંતિ રાખવા વિષે.

## ભાગ ત્રીજો.

### મંદવાડનાં દુઃખો આપણા ભલાને માટેજ હોય છે.

અજ્ઞાન બાળકો તથા બહુ નાજુક પ્રકૃતિની સ્ત્રીઓને જ્યારે તાવ આવે છે ત્યારે તે તાવ મટાડવા સારૂ વૈદ્ય કડવી દવા પાય છે. એ કડવી દવા સામે જોઇને તે અજ્ઞાનીઓ દીલગીર થાય છે, અને પોતાના મનમાં ને મનમાં મુંઝાયા કરે છે. તથા ડાકટરને કહે છે કે, કોયદાન અમારાથી પીધું જતું નથી, માટે કાંઇક બીજી દવા આપો. કારણ કે કવીનાઈન બહુ કડવું છે પણ તેમાં તાવ ઉતારવાની જે મહાન શક્તિ રહેલી છે તે એવા માણસો જાણતા નથી, તેથી તેઓને એ કડવી દવા ગમતી નથી. પણ એ કડવાશને લીધેજ તાવ મટે છે. તેમજ મંદવાડનાં દુઃખોમાંથી પણ ઘણી જાતના લાભ થાય છે, અને મંદવાડને લીધે કામ, લોભ, મોહ, અદેખાઇ વગેરે ઘણી જાતના તાવ ઉતરી જાય છે, પણ એ વાતની લોકોને ખબર નથી, તેથી મંદવાડ વખતે માણસો દીલગીર થયા કરે છે. પણ જો આ બધી બાબત બહુ ચોકખી રીતે સમજાઈ જાય અને એમ ખાત્રી થઈ જાય કે, મંદવાડને લીધે પણ ઘણી જાતના અણધાર્યા ફાયદા થઈ જાય છે, તો પછી મંદવાડ વખતે ધીરજ રાખવામાં કાંઈ મુશ્કેલી પડે નહિ. માટે હવેથી સમજી લો કે, જેમ વૈદની કડવી દવા રોગીના ભલા માટેજ હોય છે. તેમજ પ્રારબ્ધના ભોગથી કે દૈવની ઇચ્છાથી જે મંદવાડ આવી

પડે છે, અગર બીજાં કાંઇ દુઃખો આવી પડે છે, તેમાં પણ કાંઇક આપણું કલ્યાણજ રહેલું હોય છે. માટે એવે વખતે ઉતાવળા થઈ જાઓ માં. કાયર થઇ જાઓ માં, દીલગીર થઇ જાઓ માં અને બૂમ બરાડા પાડયા કરો માં પણ જેમ બને તેમ એવે વખતે ધીરજ રાખો, અને શાન્તિમાં રહો, એજ અમારી ભલામણ છે. કારણ કે એવી શાન્તિ રાખવાનાં પરિણામો બહુ સારાં છે. તમે જેટલું સમજી શકો છો ને અમે જેટલું કહી શકીએ તે કરતાં પણ તેનાં પરિણામો ઘણાંજ વધારે સારાં છે. માટે એ પરિણામો સામે જોઇને શાન્ત રાખતાં શીખો. શાન્તિ રાખતાં શીખો.

## મંદવાડ વખતે હરિજનો શાન્તિથી રહી શકે છે તેનાં કારણો.

કોઈ એક હરિજન હતા તેણે ઘણાં વરસો સુધી ઘણું જ્ઞાન મેળવ્યું હતું, ઘણી ભક્તિ કરી હતી, ને ખુબ ભગવાનનું ધ્યાન ધર્યું હતું. એ પછી ઘડપણના વખતમાં એ ભગત આંખે આંધળા થયા અને તેના પગના સાંધાઓ ઝલાઈ ગયા તેથી તેઓને પથારીમાં પડયું રહેવું પડતું. એટલુંજ નહિ પણ તેમના પગની અંદર બહુજ વેદના થતી હતી, છતાં પણ તે ભગત બહુજ શાન્તિથી રહેતા હતા. એ ભગતને મળવા માટે એક દિવસ બીજા કોઈ ભગત આવી નીકળ્યા. તે ભગત કહેવા લાગ્યા કે, ઓ હરિજન! તમે તો અત્યારે બહુજ દુઃખી થઇ ગએલા દેખાઓ છો. ત્યારે તે બિમાર ભગતે કહ્યું કે, ભાઈ ભગવાને જે કર્યું છે તે બહુજ સારૂં છે. કારણ કે, મારી આંખ

ભગવાને દીધેલી હતી, તેથી ઘણાં વરસો સુધી મેં ઘણી ઘણી સારી સારી ચીજો જોઇ છે, ને સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચ્યાં છે. મારા પગ પણ મારા ભગવાનેજ આપેલા હતા, તે પગને લીધે પણ હુ ઘણી જગ્યાએ ફર્યો છું. અને તેને લીધે પણ મેં ઘણાં કામો કરેલાં છે. આ બધું તેણે દીધું હતું અને તેણેજ પાછું લઇ લીધું છે, એમાં મારૂં કાંઇ નહોતું. એટલે મારે અફસોસ કરવાનું કાંઇ કારણ નથી. કારણ કે ભગવાન પાસેથી સારી સારી વસ્તુઓ લઇને આપણે રાજી થઇએ છીએ. ત્યારે તેની ઇચ્છાથી કે પ્રારબ્ધના જોગથી થોડો વખત મંદવાડ આવી પડે તો તે પણ શાન્તિથી ભોગવી લેવો જોઇએ. એથી નારાજ ન થવું જોઇએ, ને જેમ ભગવાન રાખે તેમ રાજી રહેવું જોઇએ. અને એવો વિચાર કરવો જોઇએ કે, પ્રભુ પાસેથી જેમ સારી સારી ચીજો બહુ ઉમંગથી લઇએ છીએ તેમજ જ્યારે આપણને નહિ ગમે તેવો મંદવાડ કે મરણ આવી પડે તો તે પણ તેની ઇચ્છાથી આવેલાં જોઇને આપણે રાજી થઇને તેને ભોગવી લેવાં જોઇએ. કારણ કે એજ હરિજનોનો સાચો ધર્મ છે, ને એજ ભકતોની કસોટીનો સમય છે, માટે એવે વખતે તો ખાસ ચાહીને જરૂર ધીરજ રાખવી જોઇએ, ને જેમ બને તેમ શાન્તિમાં રહેતાં શીખવું જોઇએ. એ સાંભળીને તે મળવા આવનાર ભક્ત કહેવા લાગ્યો કે, તમે આવા દુ:ખના વખતમાં પણ આવી ધીરજ રાખી શકો છો માટે તમને ધન્ય છે. અને તમારી ભક્તિને પણ ધન્ય છે. ભાઇઓ! મંદવાડનાં દુ:ખો વખતે આપણે પણ

આવા ધીરજવાળા થવું જોઇએ અને શાન્તિમાં રહેતાં શીખવું જોઇએ.

## મંદવાડથી માણુસોની પ્રકૃતિની ખબર પડે છે.

ખાણુમાંથી જ્યારે સોનું નીકળે છે ત્યારે એ સોનું માટીની સાથે ભળેલું હોય છે. એ પછી જ્યારે તેને ધોઇને સાફ કરે અને અગ્નિમાં તપાવે ત્યારે તેની ખરી કસોટી થાય છે. તેમજ જ્યારે સારા વખતમાં લોકો ભક્તિ કરે છે ત્યારે તે ભગતોમાં રહેલી ખામીઓ બરોબર રીતે જણાતી નથી, કારણ કે ઘણી જાતની અનુકૂળતાઓને લીધે તેઓની ખામીઓ ઢંકાઈ જાય છે પણુ જ્યારે મંદવાડનો વખત આવી પડે છે ત્યારે તેઓમાં રહેલી ખામીઓ દેખાઈ આવે છે. કારણુ કે એ વખતે દાબ્યું દુબ્યું રહી શકતું નથી, અને પોતાની પ્રકૃતિને તથા સ્વભાવને છૂપાવી શકાતાં નથી. તેથી એ વખતે શાન્તિ અથવા અશાન્તિ, ધીરજ અથવા અધીરજ, આનંદ અથવા કંટાળો, અને ખમી ખાવું અગર ગુસ્સે થઈ જવું, એ બધી વાત ખરેખરી રીતે જણાઈ આવે છે. તેથી મંદવાડ વખતે માણુસોના સ્વભાવની બહુજ સ્હેલાઈથી પરીક્ષા થઈ જાય છે. માટે ઘણુંએ હરિજનો એમ કહે છે કે, મંદવાડ છે એ કસોટીનો વખત છે. કારણુ કે સોનાની પરીક્ષા જેમ અગ્નિમાં થાય છે તેમ હરિજનોની પરીક્ષા મંદવાડમાં થાય છે. આ વાત સમજાવવા માટે એક ભગત બાપા કહેતા કેઃ—

એક સંત બિમાર પડયા. તેઓનો મંદવાડ બહુ દુઃખદાયક હતો, અને ઘણો લાંબો વખત થયાં મંદવાડ

ચાલ્યા કરતો હતો. તે સંતની પાસે એક બીજા ભગત ગયા, અને તે સંતને કહ્યું કે, મહારાજ, તમે તો બહુ દુઃખી દેખાઓ છો. ઘણા દહાડા થઈ ગયા પણ હજી તમારો મંદવાડ મટતો નથી, તે જોઇને મ્હને બહુ દિલગીરી લાગે છે, હવે તો પ્રભુ તમને જલદી આરામ કરે તો સારૂં. તમારૂં આ દુઃખ અમારાથી તો દેખ્યું જતું નથી.

એ સાંભળીને પેલા બિમાર સંતે કહ્યું કે, બાપુ, આ વાતમાં તમને ખબર પડે નહિ. કારણ કે તમારાં જોવાનાં ચશ્માં જુદા રંગનાં છે. અને અમારી દૃષ્ટિ કાંઈક જુદી છે. એટલે આ બાબતમાં તમારા અને અમારા વિચારો મળી શકે નહિ. કારણ કે તમને એમ દેખાય છે કે આ મંદવાડને લીધે હું બહુ દુઃખી છું. પણ મ્હને એમ સમજાય છે કે અમે તો ભગવાનનાં છીયે, એટલે ભગવાન અમોને દુઃખ આપેજ નહિ, પણ આ ટાણે તેણે જે મંદવાડ મોકલેલો છે તે મારી પરીક્ષાને માટેજ છે. કારણ કે પ્રભુ એમ જોવા ઇચ્છે છે કે, આને તે માળાજ પહેરતાં આવડે છે કે દુઃખને વખતે ધીરજ રાખતાં પણ આવડે છે? આને તિલક કરતાંજ આવડે છે કે મંદવાડનાં દુઃખો વખતે પણ મને યાદ કરતાં આવડે છે? આને તે ન્હાતાં ધોતાંજ આવડે છે કે દુઃખને વખતે કાયર ન થતાં પણ આવડે છે? આને તે સારા વખતમાં દેવ દર્શન કરતાંજ આવડે છે કે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થતાં પણ આવડે છે? આને તે તિર્થયાત્રા કરતાંજ આવડે છે કે દુઃખને વખતે પોતાની પ્રકૃતિને જાળવતાં પણ આવડે છે? અને આને તે બહારની ભક્તિજ

આવડે છે કે અંદરથી પણ કાંઇ ભક્તિ લાગેલી છે? તેની પરીક્ષા લેવા માટે પ્રભુએ આ મંદવાડ મોકલેલો છે. માટે જો આ વખતે હું દિલગીર થાઉં, કાયર થાઉં, નિરાશ થાઉં ને અફસોસ કર્યા કરૂં તો પછી મારી ભક્તિ શું કામની? કારણ કે જે ધર્મ મંદવાડ વખતે દિલાસો આપી શકે નહિ, જે ધર્મ દુઃખની વખતે શાંતિ આપી શકે નહિ, જે ધર્મ કોઈ પણ સ્થિતિમાં ધીરજ રાખવાનું બળ આપે નહિ, અને જે ધર્મ કોઇ પણ સ્થિતિમાં ભગવાનનો મહિમા ને ભગવાનની કૃપા સમજાવે નહિ તે ધર્મજ શેનો કહેવાય? ને તે ભક્તિજ શેની કહેવાય? માટે ભાઇ, યાદ રાખજો કે, મંદવાડને લીધે મને કાંઈ દુઃખ નથી, પણ એ તો મારી પરીક્ષાનો વખત છે, એમ સમજીને હું તો શાન્તિમાં રહું છું, ને ધીરજથી મંદવાડ ભોગવી લઉં છું.

સંતની આ વાત સાંભળીને પેલો ભગત બહુ અજબ થયો, અને તેનાં વખાણ કરવા લાગ્યો. તથા કહેવા લાગ્યો કે–મા બાપ! તમે તો ભારે કરી, તમારી વાતોથી મને બહુ ફાયદો થયો છે, અને તમારા આચરણમાંથી હું એમ શીખી શકયો છું કે મારે પણ મંદવાડ વખતે તમારી પેઠે ધીરજ રાખવી જોઇયે, અને એ પરીક્ષાના વખતમાં ઉતાવળા થઇને નાપાસ ન થવાય તેની ખાસ કાળજી રાખવી જોઇએ. આ પાઠ આજે હું તમારી પાસેથી શીખ્યો છું અને એ પાઠ અંતરમાં ઉતરી જાય એમ ઇચ્છું છું ને આશા રાખું છું કે, તમારા જેવા સંતોના પ્રતાપે મારામાં પણ મંદવાડ વખતે શાન્તિ રાખવાનું બળ આવે.

એ સાંભળીને તે સંતે કહ્યું કે, પ્રભુ દયાળુ છે. માટે જો તમે એવી ભાવના રાખશો તો જરૂર તમને એવું બળ આવશે. એમ કહી બન્ને છૂટા પડયા.

## મંદવાડ વખતે ધીરજ તથા શાન્તિ રાખવા વિષે.

## ભાગ ચોથો.

## ઘણાએ કઠોર માણસોની લાગણીઓ પણ મંદવાડને લીધે કોમળ થાય છે.

એક મોટો બાદશાહ હતો. તેણે પાટવી કુંવરને એક મ્હોટા પંડિતની પાસે ભણવા મૂકયો. તે પંડિતે એ કુંવરને ઘણી જાતની વિદ્યાઓ શીખવી. જેમ કે રાજ્ય કેમ કરવું ને ધણીપણું કેમ ભોગવવું તે વિદ્યા શીખવી, પ્રજાને સાચો ઇન્સાફ કેમ આપવો તે શીખવ્યું, લશ્કરને કબજામાં કેમ રાખવું તે શીખવ્યું, પોતાના પિતા બાદશાહની આજ્ઞા કેમ પાળવી તે શીખવ્યું, આવી રીતે રાજનીતિને લગતી બધી વિદ્યાઓ શીખવી અને એ બધું જ્યારે શીખાઇ રહ્યું ત્યારે તે પાટવી કુંવરને બાદશાહની કચેરીમાં તેડી ગયો, અને તે પંડિતે કહ્યું કે મહારાજાધિરાજ? આપણા કુંવરને હવે બધી વિદ્યા આવડી ગઇ છે, માટે તેની પરીક્ષા લઇ આપની ખાત્રી કરો. એ પછી રાજાએ કુંવરની પરીક્ષા લીધી. તેમાં તે બહુજ સારી રીતે પાસ થયો. તે પછી રાજાએ પંડિતને પૂછયું કે હવે કુંવરને કંઇ શીખવવું બાકી છે? ત્યારે પંડિતે કહ્યું કે, હા સાહેબ, હજુ એક ચીજ બાકી છે. ત્યારે

રાજાએ કહ્યું કે, બાકી શા માટે રાખો છો? બધું પૂરેપૂરૂં શીખવી દો, એટલે પછી તમને ઈનામ આપીએ. ત્યારે તે પંડિતે પોતાના હાથમાં જે નેતરની સોટી હતી તે કુંવરના વાંસામાં એકદમ ત્રણ ચાર ફટકાવી દીધી. એ જોઇને બધા અમીર ઉમરાવો અજબ થઈ ગયા. કુંવરની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં અને રાજા પણ વિચારમાં પડી ગયો કે, આ શું? એટલુંજ નહિ પણ તેને ક્રોધ આવી ગયો કે વિના વાંકે મારા દેખતાં ભર કચેરીમાં મારા પાટવી કુંવરને મારે છે? આ તે શું કહેવાય? પંડિતનું માથું ફરી ગયું છે કે શું? એમ ધારીને તે બાદશાહે પંડિતને કહ્યું કે, આ તમે શું કર્યું? આનો તમારે જવાબ દેવો પડશે. તમારો આવો જુલમ કાંઈ હું સાંખી શકીશ નહિ. ત્યારે તે પંડિતે મસ્તક નમાવીને કહ્યું કે, સાહેબ, આ એક ચીજ શીખવવાની બાકી હતી. તે આપના હુકમથી મેં આજે શીખવી છે. કારણ કે કુંવરસાહેબ આગળ જતાં બાદશાહ થવાના છે. એ વખતે તેઓ કાંઇ પણ ગુન્હો જોઇને ગુનેહગારોને સખત શિક્ષા કરશે. કારણ કે કોઇને ચાબુક મારીએ કે તમાચો મારીએ ત્યારે તેથી સામા માણસને કેટલું દુઃખ થાય છે તેનો કાંઈ કુંવર સાહેબને ખ્યાલ નહોતો. પણ હવે જ્યારે તેમણે જોયું કે સોટી વાગે તો આટલું બધું દુઃખ થાય છે, તેથી તેઓ હવે બીજાઓને શિક્ષા કરતી વખત વિચાર કરી શકશે, તથા દયા રાખીને શિક્ષા કરી શકશે. તેથી તેઓ પ્રભુના કૃપાપાત્ર થઇ શકશે. માટે આ દુઃખના અનુભવની તેમને જરૂર હતી. તેથી મેં તેમને આ વખતે મારેલા છે. એ

સાંભળીને રાજાએ તે પંડિતને મોટું ઈનામ આપ્યું અને કુંવરને પણ ખાત્રી થઇ ગઈ કે, બાંધો, મારો, કેદમાં નાંખો, ફાંસી દો, એમ કહી દેવું બહુ સહેલું છે પણ જેની ઉપર એવો જુલમ થાય તેને કેટલું બધું દુઃખ થાય તેનો ખરો ખ્યાલ તેને આવી ગયો. તેથી શિક્ષા કર્યાની બાબતમાં તે હદમાં રહી શકયો અને એથી તે બહુ સારો બાદશાહ કહેવાયો.

આ દાખલો આપીને એક સંત એમ સમજાવતા કે, માણસોની લાગણીઓને કોમળ બનાવવા સારૂં દુઃખની જરૂર છે, અને બીજાં ઘણી જાતનાં દુઃખો કરતાં મંદવાડનાં દુઃખો એવી બાબતમાં ઘણી સારી અસર કરે છે, તેથી મંદવાડનાં દુઃખો આવે છે. માટે એવાં દુઃખોથી દિલગીર ન થવું જોઇએ. પણ એવે વખતે શાન્તિમાં રહેતાં શીખવું જોઇએ.

આ વાત વધારે ચોકખી રીતે સમજાવવા માટે એક ડાકટરનો દાખલો જાણવા જેવો છે. એ ડાકટર બહુ મોટો માણસ હતો. અને બહુ મોટા અધિકાર ઉપર હતો. તેથી તેની પાસે દરરોજ ઘણાં દરદીઓ આવતાં હતાં, તેમાં કેટ- લાંક દરદીઓને પોતાના ભયંકર દરદોને લીધે અતિશય દુઃખ થતું હતું. તેથી તેઓ ડાકટરને કહેતા કે, ડાકટર સાહેબ, મને બહુજ બહુજ દુઃખ થાય છે. માટે તમે મારી ઉપર કાંઈક મહેરબાની કરો, અને દવા બદલો. પણ ડાકટર બધા દરદીઓની સાથે ઠંડાગાર જેવા રહેતા હતા. દરદી- ઓને શાન્તિના કાંઇ પણ શબ્દો કહેતા નહિ અને હસ્તે હસ્તે દરદીની વાતો સાંભળ્યા કરતા હતા, અને જરા પણ

ઉતાવળ કર્યા વિના પોતાની હમેશની રીત પ્રમાણે કામ કર્યા કરતા હતા. એ પછી તે ડૉકટર પોતે બહુજ બિમાર પડયા. તેમના પેટમાં બહુ સખ્ત પ્રકારનો દુઃખાવો થઇ આવ્યો અને તે ઘણા દહાડા સુધી મટયો નહિ. એ પછી બહુ લાંબી મુદતે તે દુઃખાવો મટયો. એ દુઃખાવો મટયા બાદ તે ડૉકટરની પ્રકૃતિ બદલાઈ ગઇ. એ પછી તે બધાં માણસોની સાથે વધારે લાગણીથી, વધારે કાળજીથી, અને વધારે ઉતાવળથી કામ લેવા લાગ્યા. એ જોઇને તેમના એક મિત્રે પૂછયું કે, ડાકટર સાહેબ, તમારામાં આવો ફેરફાર કેમ થઇ ગયો? અગાઉ તો તમે બધા દરદીઓની સાથે બહુ ઠંડાગાર જેવા રહેતા હતા, અને તેમની વાતો સાંભળી હસ્યા કરતા હતા. અને હવે તેને માટે આટલી બધી દિલસોજી કેમ બતાવો છો? ત્યારે તે ડૉકટરે કહ્યું કે, અગાઉ હું કોઇ દિવસ માંદો પડયો ન હતો. એટલે મંદવાડમાં શું શું દુઃખ થાય છે તેનો મને ખ્યાલ નહોતો. તેથી હું એમજ સમજતો કે, માંદાઓ બધા નબળા મનના થઇ ગએલા હોય છે, તેથી તેઓ ફોગટની બૂમો પાડયા કરે છે, ને જલદી મટાડો, જલદી મટાડો એમ ડૉકટરને કહ્યા કરે છે, પણ એમાં કાંઈ બહુ દમ જેવું હોય નહિ, એમ સમજીને હુ તેઓની તરફ બેદરકાર રહેતો હતો. પણ પછી જ્યારે હું માંદો પડયો અને મારા પેટમાં સખ્ત દુઃખાવો ઉપડયો ત્યારે મારી આંખો ઉઘડી ગઇ કે, ઓહો! આટલું બધું દુઃખ થાય છે? અને તેમ છતાં હું દરદીઓ સાથે આટલી બધી બેદરકારી રાખું છું? ખરેખર એ મારી

બહુજ મ્હોટી ભૂલ થાય છે. આમ સમજાઈ જવાથી મારા મંદવાડ પછી મારી લાગણીઓ કોમળ થઇ ગઇ છે. એટલે હું હવે દરદીઓ સાથે વધારે માયાળુપણાથી ને વધારે પ્રેમભાવથી વર્તી શકુ છું. જો મને એ મંદવાડ ન આવ્યો હોત તો હું બીજા દરદીઓનું દુઃખ સમજી શકત નહિ, અને મારી લાગણીઓમાંથી કઠોરતા મટત નહિ. પણ મારા પેટના દુખાવાએ મારી લાગણીઓ બદલી નાંખી છે, એટલે તે દિવસથી હું સાચો ડૉકટર થઇ શકયો છું.

બંધુઓ! આવી રીતે મંદવાડને લીધે પણ ઘણાં માણસોને ઘણી જાતના ફાયદાઓ થઈ જાય છે, માટે મંદવાડથી દિલગીર થવું નહિ. પણ મંદવાડમાં પણ પ્રભુનો કાંઈક રૂડો હેતુ છે, એમ સમજી શાન્તિમાં રહેતાં શીખવું, એજ અમારી ભલામણ છે.

## રોગ મટાડવાનો એક અકસીર ઉપાય.

કોઇ પણ જાતનો રોગ મટાડવા માટે આપણે જ્યારે કોઈ સારા વૈદની સલાહ લઇએ છીએ ત્યારે તે મુખ્ય બે ઉપાય બતાવે છે. પહેલું એકે કરી પાળવી, અને બીજું એકે દવા ખાવી. હવે કરી પાળવાની બાબતમાં આપણે જાણીએ છીએ કે, કોઇ દરદીને તેલ મરચું ખાવાની ના પાડવામાં આવે છે, કોઇ દરદીને સાકર ખાવાની ના પાડવામાં આવે છે, કોઈ દરદીને ઘી ખાવાની ના પાડવામાં આવે છે, કોઈ દરદીને દૂધ પીવાની ના પાડવામાં આવે છે, અને કોઇ દરદીને દહીં, છાશ વગેરે ખટાશવાળી ચીજો ખાવાની ના પાડવામાં આવે છે. આવી આવી જાતની ખાવા

પીવાની કરી પાળવાની વાતો આપણે જાણીએ છીએ. પણ એ સિવાય બીજી કેટલીક માનસિક જાતની કરી પાળવાની હોય છે. પણ એ વાત બધા દરદીઓ કે ઘણા વૈદો જાણતા નથી. પણ એ તો જે આગળ વધેલા સંતો હોય કે સાચા ગુરૂઓ હોય, અગર મનુષ્યપ્રકૃતિના અનુભવી વૈદો હોય તેઓજ એ વાતો જાણી શકે છે, અને યાદ રાખજો કે, ખાવા પીવાની બહારની કરી પાળવી એ તો બહુજ નાનકડી વાત છે, અને એથી તો બહુજ થોડો ફાયદો થઈ શકે છે. પણ જે સાચી વાત છે, જે મુદ્દાની વાત છે, અને જેથી જલદી ફાયદો થઇ શકે તેમ છે, તે કરી તો કાંઇક જુદીજ છે. માટે સંતો એમ કહે છે કે–

જે માણસની ઉપર તમોને વેર હોય, જે માણસનું તમે બુરૂં ઇચ્છતા હો, જે માણસ તમારા મનમાં વારે વારે ખટકયા કરતો હોય, અને જે અણગમતો માણસ તમારી નજર આગળ તર્યા કરતો હોય તે માણસને–તે તમારા દુશ્મનને જો તમે માફ કરો અને તેની સાથેનું વેર તજી દો તો તુરતજ તમારો રોગ મટવા માંડે છે, અને પ્રથમના કરતાં મંદવાડમાં પણ તમે ઘણા વધારે શાન્તિથી રહી શકો છો. પણ દુશ્મનને માફ કરવાની કરી પાળવી એ વાત બહુ મુશ્કેલ છે, તેમજ જો એ કરી પાળતાં આવડે તો તેના ફાયદા પણ બહુ મોટા છે. આ સિવાય આવીજ જાતની બીજી પણ એક કરી પાળવાની હોય છે, અને તે એકે જુદા જુદા માણસમાં ગુપ્ત રીતે જુદી જુદી જાતનાં મોટાં મોટાં પાપ રહેલાં હોય છે. જેમકે કોઇમાં ચોરી કર-

વાનું પાપ હોય છે, કોઇમાં વ્યભિચારનું પાપ હોય છે, કોઇમાં જુઠું બોલવાનું પાપ હોય છે, કોઇમાં લોભનું પાપ હોય છે, કોઇમાં ક્રોધનું પાપ હોય છે, અને કોઇમાં અદેખાઈનું પાપ હોય છે. આવી રીતે જુદાં જુદાં માણુસોમાં જુદાં જુદાં ગુપ્ત પાપો રહેલાં હોય છે. તેમાંથી જે જાતના પાપમાં પોતે ફસાએલા હોય તે જાતનું પાપ તજી દેવાની પોતાના મંદવાડ વખતે પ્રતિજ્ઞા કરે તો તેથી તેને મંદવાડ વખતે બહુ મ્હોટો દિલાસો મળી જાય છે, અને તે શાન્તિમાં રહી શકે છે, તથા તેનો રોગ બહુ જલદીથી મટવા માંડે છે. પણુ તેમાં સરત એ કે, પાપ તજવાની કરી પાળવી જોઇએ, અને એ માટે પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઇએ, તથા એ પ્રતિજ્ઞા આખી જીંદગી સુધી પાળવી જોઇએ. જો એમ કરી શકાય તો મંદવાડ વખતે બહુ શાન્તિ મેળવી શકાય છે. માટે જેનાથી બની શકે તેણે આ સત્યને કુદરતી ઉપાયે અજમાવવાની કોશિશ કરવી જોઇએ, અને તેમાંથી મળતા મહાન લાભો લેવા જોઇએ, તથા આ બાબતો પોતાનાં સગાં સ્નેહિઓ અને દોસ્તોને સમજાવવી જોઇએ. કારણુ કે એમ કરવામાં પણુ બહુ પુન્ય છે. માટે મંદવાડ વખતે શાન્તિમાં રહેવા સારૂ પાપ તજવાની પ્રતિજ્ઞા કરો, પાપ તજવાની પ્રતિજ્ઞા કરો.

પુણ્ય કરવાથી પાપ ઠેલાય છે ને તેથી આયુષ્ય વધે છે, એમ આપણા લોકોની માન્યતા છે, તેથી જ્યારે કોઇ માણુસો માંદા પડે છે ત્યારે તેનાં સગાંવહાલાંઓ તેને હાથે દાન કરાવવા માંડે છે. જેમકે—તે વખતે ગોદાન કરે છે,

બ્રાહ્મણો જમાડે છે, કુટુંબનાં સગાંવહાલાંઓ તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મદદ કરે છે, ગાયોને ઘાસ નખાવે છે, બાળકોને ખાવાનું અપાવે છે, મંદિરોમાં સીધાં તથા પૈસા મોકલાવે છે અને ગુરૂની ભેટ કાઢે છે. આ બધું કરવામાં મુખ્ય હેતુ એ હોય છે કે, પુણ્ય કરવાથી પાપ ઓછાં થાય છે, અને પાપ ઓછાં થવાથી મંદવાડ મટી જાય છે.

બંધુઓ ! આ કાંઈ નવો વિચાર નથી, પણ એ તો ચાલતો આવેલો જુના વખતનો સિદ્ધાંત છે. માટે એજ ઉત્તમ સિદ્ધાંતને આધારે મહાન ભગતો કહે છે કે પાપ તજવાથી મંદવાડ મટી શકે છે, અને પાપ તજવાથી આયુષ્ય વધી શકે છે. માટે પોતાના અંતરમાં રહેલાં ગુપ્ત પાપ તજવાથી અગર જે માણસોએ આપણું બુરૂં કરેલું હોય તેવાં માણસોને માફ કરવાથી મંદવાડ ઓછો થઈ જાય છે, અને મંદવાડ વખતે પણ શાન્તિમાં રહી શકાય છે. માટે મંદવાડ વખતે શાન્તિમાં રહેવા સારૂ ખાસ ચાહીને કેટલીક જાતનાં પાપો તજવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી જોઇએ, કારણ કે સેંકડો દવાઓ જેટલો ફાયદો કરી શકે તે કરતાં પાપ તજવાથીજ ઘણોજ વધારે ફાયદો થાય છે. માટે જો જલદીથી મંદવાડને દૂર કરવો હોય અને મંદવાડ વખતે પણ ખરી શાન્તિ ભોગવવી હોય તો જેમ બને તેમ તમારા અંતરમાં રહેલાં પાપને તજવાની પ્રતિજ્ઞા કરો, તથા તમારા દુશ્મનોને માફ કરો, અને તેની સાથે તમારાથી બનતાં પરમાર્થ કરો, એટલે બહુ જલદીથી મંદવાડ મટી શકશે.

સમાપ્ત.

## સ્તુતિ.

સૌનું કરો કલ્યાણ, દયાળુ પ્રભુ,
સૌનું કરો કલ્યાણ. (ટેક)
નરનારી પશુ પક્ષીની સાથે, (૨)
જીવ જંતુનું તમામ. દયાળુ૦
જગના વાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, (૨)
આનંદે રહી આઠો જામ. દયાળુ૦
દુનિયામાં દરદ દુષ્કાળ પડે નહિ, (૨)
લડે નહિ કોઈ ગામ. દયાળુ૦
સર્વે જગે સુખકારી વધે ને, (૨)
વળી વધે ધન ધાન. દયાળુ૦
કોઇ કોઇનું બુરૂં ન ઇચ્છે, (૨)
સૌનું ઈચ્છે સૌ સમાન. દયાળુ૦
પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે, (૨)
સર્વ ભજે ભગવાન. દયાળુ૦

---